

עקשנים וטוב להם: אל תשברו את המידות, תנו להן ביטוי בריא

בשנות התשעים היה מוטי אשכנזי מסומם מוכר במשטרת תל אביב. הוא היה מסתובב בחוף וגונב תיקים וארנקים של מתרחצים שירדו למים במטרה לממן את קניית הסמים.

בעשרים ביוני 1997, כשאלפי תלמידי תיכון יצאו לחופשת הקיץ ונהרו לחוף תל אביב לחגוג חרות, אשכנזי החל עוד יום עבודה בחיפוש תיקים מעניינים. לפתע שם לב לתיק שנראה יקר. הוא רץ למבנה סמוך כדי לפשפש בו, אבל הבחין בחוט חשמל יוצא ממנו. הוא לא זרק את התיק בבהלה, אלא גילה אחריות וטלפן למשטרה. השוטרים שהכירו את המקצוע שלו סירבו להאמין לו, אבל הוא טלפן שוב ושוב עד שנשלח חבלן. זה היה תיק נפץ באחת מתקופות הפיגועים הנוראים בתל אביב שהיה אמור להתפוצץ ח"ו ביומו הראשון של החופש.

המשטרה העריכה את האחריות שלו והוא נשלח למוסד גמילה. הוא התחתן, נולד לו ילד, אבל נותרה בעיה: הוא לא מצא פרנסה והיה עליו לכלכל משפחה. ואז הגיע הפתרון המפתיע: הוא המשיך לעשות מה שהוא יודע אבל מהצד השני: הוא החל לעבוד כפקח מטעם אגף החופים בעיריית תל אביב, לשמור על המתרחצים ועל רכושם מפני חבריו לשעבר, הגנבים. "לא יהיה להם קל אתי", אמר בראיון לידועות אחרונות, "אני מכיר היטב את השיטות שלהם, אני המצאתי אותן..."

הסיפור הנהדר מעביר מסר מהפכני: **התכונה הכי גרועה שלך – היא מקור הכוח שלך.** מה שנראה כמו אופי בעייתי שמגביל אותך, הוא למעשה הכלי שקיבלת מהקב"ה כדי לשגשג. ולכן אסור ללכת נגד אלא בעד. הדרך הנכונה של "עבודת המידות" היא לא לשלול את האופי הבעייתי, אלא למצוא את הדרך להביא כל מידה לימוש בריא.

זה מסר חיוני, משום שהנשק הכי טוב של היצר הרע הוא להעצים את הפער בינינו ובין האידיאלים וכך לעורר הרגשה שאנו נדרשים לדכא את עצמנו. המאמץ כמובן עתיד להיכשל ואנו מרימים ידיים.

אלו בדיוק המילים הראשונות שנשמעו מהיצר אי פעם. בואו נחזור אחורה אל החטא הראשון:

1. בראשית ב: ויצו ה' אלוקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל: ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו.

נשים לב: תחילה התיר הקב"ה לאכול מכל עצי הגן, אלפי מינים מלאי טעם וטובי מראה. ולבסוף הורה להימנע מאכילת עץ אחד ויחיד בסך הכול, כי האכילה ממנו מסוכנת. מה עשה הנחש?

בראשית ג: והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלוקים ויאמר אל האשה אף כי אמר אלוקים לא תאכלו מכל עץ הגן:

הוא הפך את האמת ועורר את ההרגשה שהאלוקים אוסר הכול ותובע לדכא את עצמנו. ה' כביכול אויב אותנו ומרחיקנו בכוחניות מכל הנאה מפירות העולם. וכיון שהאדם יודע שהוא אינו מסוגל להתנתק מעצמו, הוא נשבר ואומר 'אם בין כך לא אשיג כלום, אז תן ליהנות מהכול'.

רד"ק: אמר לה הנחש אני רואה שהקב"ה שונא אתכם ... שאמר אליכם שלא תאכלו מכל עץ הגן. רדק פירוש הנסתר: אם מנע מכם תאות הגוף, כל טוב מנע מכם.

רש"י הירוש: כמו שאז דיבר הנחש בהגזמה, כך היום מדבר אלינו ההגיון הבהמי בהגזמה. ואף שלאמיתו של דבר האיסור הוא מועט והחלק המותר גדול ממנו בהרבה, הרי שההגיון הבהמי רואה רק את האיסורים ומציג את תורת ה' המוסרית כאויב לכל הנאה חושית.

המסר של השיעור יהיה הפוך: הקב"ה אינו מבקש לדכא, אלא להעניק לכל מידה את המימוש הבריא שיקדם אותה כלפי מעלה. שום תכונה כשלעצמה איננה שלילית, אלא כלי לצמח בגשמיות וברוחניות.

הבה נפתח את ההבנה הזו באמצעות עיון בקושייה עצומה בפרשת כי תשא: איך הופך הקטגור להיות סנגור? כיצד מנופף משה בתכונה הכי גרועה שלנו כסיבה לסליחה ומחילה? שלוש פעמים אומר ה' שהוא יוסיף וירבה ויעצים את העונש על חטא העגל, בעקבות תכונה נפשית גרועה שמאפיינת את עם ישראל: "כי עם קשה עורף הוא". אנחנו גאים, עקשנים ודעתנים ולכן אי אפשר לחתום אתנו עסקאות. אולם מנגד, משה מתעורר לבקש מחילה – והטענה המדהימה שלו היא בזכות **אותה תכונה שפלה** שהוזכרה לעיל. "ילך נא ה' בקרבנו **כי עם קשה עורף הוא**".

ואיך הפך המינוס לפלוס? מה פתאום להזכיר את נקודת השפל בתוך בקשת המחילה?

ב. בואו נתחיל מההתחלה. הבגידה של מעשה העגל מתוארת בחז"ל בביטוי הנורא הבא (שבת פח,ב): "עלובה כלה המזנה בתוך חופתה".

עלובה כלה שלא נותנת צ'אנס לקשר עם החתן, שלא מצליחה לשלוט ברגשותיה אף לא ברגע הגדול ביותר של הקשר. פחות משלושה חודשים חלפו מהמעמד הכביר של קריעת ים סוף, בקושי ארבעים יום עברו ממעמד הר סיני עת נפתחו השמים ושמעו את קול האלוקים מדבר מתוך האש, והנה הגיע רגע שהגננת יצאה מהחדר והם נסחפים אחרי שיגיונות הערב רב ועושים אלוהים תחליפי.

באותן שעות ממש יושב משה רבנו למעלה ומכין את מתנת החתונה: הוא לומד עם ה' את הלכות התורה שקיבל בהר סיני, והקב"ה מכין לו שני לוחות אבן עם עשרת הדברות כדי שיעביר לעם ישראל בתור "שטר כתובה" ששולח החתן אל הכלה אחרי האירוסין. משה יורד עם התכשיטים מהחתן ומגלה שהכלה ברחה. "וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב".

התגובה של הקב"ה היא בלתי נתפסת: חרטה על עצם הבחירה בנו. שלוש פעמים חוזר ה' על אותו ביטוי ובכל פעם מעמיק את ההתרחקות מעמו.

2. שמות לב: ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא: ועתה הניחה לי ייחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול.

הם קשי עורף ולכן אכלה אותם לגמרי ח"ו. מנגד, משה קם ומתחנן לרחמים, אם לא בשבילנו אז בשביל האבות, ובשביל שלא יהיה חילול ה' שיאמרו מצרים לאמור ברעה הוציאם להרוג אותם בהרים ולכלותם מעל פני האדמה. הקב"ה נעתר ומוותר על עונש ההריגה, אבל לא חוזר בו מההחלטה הנוראה שהוא לא מוכן להמשיך איתנו.

שמות לג: וידבר ה' אל משה לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליעקב לאמר לזרעך אתננה: ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני האמרי והחתי והפרזי ... אל ארץ זבת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה ערף אתה

ה' מחליף את עונש ההריגה ח"ו בסנקציה חמורה אחרת: הורדה משפילה בדרגה. הוא לא ילווה את עם ישראל בדרך לארץ, אלא ישלח מלאך במקומו. שכן "עם קשה עורף אתה". ההתרחקות מעם ישראל משום היותם "עם קשה עורף", תתבטא גם בעונש ממשי וגלוי:

אמור אל בני ישראל אתם עם קשה ערף, רגע אחד אעלה בקרבך וכלייתיך, ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך: ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב: ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה ... והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה.

עם ישראל מצטוו להסיר את כתרי המלוכה שהניחו המלאכים על ראשם אחרי שהכריזו "נעשה ונשמע". ומשה מוציא את אוהלו מחוץ למחנה, כסימן אבלות להיותנו נזופים ומורחקים מהשכינה.

אבל מהי בדיוק אותה תכונת עורף? ולמה היא מצדיקה התנתקות נוראה כזו?

העקשנות היא האויב הגדול של התשובה. העקשן לא משתנה, לא מוותר, לא מקבל מוסר ולא לומד. ולכן אין לקב"ה עם מי לעבוד והוא נאלץ לוותר עלינו ח"ו. (אולי זאת הסיבה שנוסח הווידוי

פותח בהצהרה שאיננו "קשי עורף", "שאינו עזי פנים וקשי עורף לומר לפניך צדיקים אנחנו", שכן עקשנות ותשובה הם מושגים מתנגשים במהותם שאינם יכולים להתקיים בצוותא).

המפרשים מציגים דרכים שונות כיצד מתבטא עיקרון העקשנות בתופעת "קשיות עורף" כפשוטה:

ספורנו שמות לב, ט: קשה העורף הוא ההולך אחרי שרירות לבו ומחשבתו ואע"פ שיודיעהו מורה צדק בראיה ברורה שמחשבתו הוא בלתי טובה ומביאה אל ההפסד. כי לא יפנה אל המורה, כאילו ערפו קשה כגיד ברזל באופן שלא יוכל לפנות אנה ואנה, אבל ילך אחרי שרירות לבו כמאז.

קשה עורף הוא אדם שנתפס לו הצוואר ואינו יכול להניע אותו אנה ואנה. וכך קשה העורף בעניינינו הוא זה שלא מפנה ראשו אל המוכיח כדי להסתובב ולהקשיב לדבריו.

רש"י כותב אחרת ולכאורה זה חמור יותר: **רש"י: מחזירים קשי ערפם לנגד מוכיחיהם.**

קשה העורף מפנה את העורף כלפי המוכיח. בעוד שקודם היה עם פניו למוכיח, אחרי ששמע את התוכחה מסיר את הפנים ומפנה לו גב. וכך אין כאן רק אי ציות, אלא גם זלזול וביזוי ברצון שמים.

בדיוק השבוע מקבלים דוגמה לאותה תכונה נוראה של עקשנות שמפילה את האדם מדחי אל דחי, עד הסוף המר: בהפטרת הפרשה נקרא את המבחן הגדול שערך אליהו מול נביאי הבעל בהר הכרמל. אבל מה הרקע לעימות? לפי המדרשים, הסיפור מתחיל שנים קודם:

ילקוט שמעוני מלכים א רמז רז: בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחו, באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה ... מלמד שהיה מקבר והולך את [שבעת] בניו מאבירם עד שגוב. אחאב המלך בא לנחמו וגם אליהו בא לבית האבל. שאל אחאב את אליהו כיצד קללת יהושע התקיימה וקללת הרב – משה – לא התקיימה, דכתיב 'וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר' ואחאב הקים עבודה זרה על כל תלם ותלם ולא נעצר המטר? מיד ויאמר אליהו התשבי: 'חי אלוקי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר.'

כשכבשו ישראל את יריחו בכניסתם לארץ, גזר יהושע בן נון שאיש לא יבנה את יריחו, ואם יעשה זאת – בכורו ימות בהנחת אבן הפינה וצעירו ימות בחנוכת הבית. קם אדם מחוצץ בשם חיאל בן האלי והקים ושיקים העיר. יד ה' נגעה בו ומשפחתו החלה להתמוטט בזה אחר זה, אבל הוא הקשה ערפו ולא נעצר. בהנחת אבן הפינה מת בכורו וכשהציב דלתות העיר בחנוכת הבית מת בנו השביעי והצעיר. הגיעו ימי השבעה ואליהו הנביא ואחאב המלך נפגשו בבית האבל. אחאב שאל ביהירות כיצד קללת יהושע מתקיימת ואילו קללת משה לא מתקיימת? משה גזר "וסרתם ועבדתם ועצר את השמים" והנה אני פיזרתי עבודה זרה בכל פינה בישראל והגשם יורד? אליהו הקפיד ואמר כי הגשם ייעצר לחלוטין. ואכן במשך שלוש שנים יבשה הארץ ובצורה נוראה התפשטה.

אחרי שלוש שנים התעוררו רחמי ה' והוא שלח את אליהו לעורר לב ישראל בתשובה, וכאן מתחיל מבחן הפרים על הר הכרמל: אליהו טיפס על פסגת ההר ומולו התייצבו 450 נביאי הבעל. כל צד הקים מזבח, שחט פר והעלה על המזבח והמתין לראות היכן תרד האש מהשמיים. נביאי הבעל קראו והתחננו "הבעל עננו", אבל אין קול ואין עונה. האש לא ירדה.

כאן מספר הנביא: **מלכים א יח: ויקחו את הפר אשר נתן להם ויעשו ויקראו בשם הבעל מהבקר ועד הצהרים לאמר הבעל עננו ואין קול ואין ענה, ויפסחו על המזבח אשר עשה – ילקוט שם רמז ריד: 'אשר עשה'?! וכי הוא עשה והלא הם עשו? אלא מלמד שחיאל עשאו נבוב ושמנו אותו בתוכו ואמרנו לו כשתשמע אל הקול מיד חתה האש אשר בידך והדלק מתחתיו. מיד זימן הקב"ה נחש ונשכו ומת.**

מבהיל: לחיאל בית האלי יש שורה שלימה בבית העלמין, שבע ילדיו נפטרו מקללה של יהושע בן נון. אפילו אחאב הרשע מבין את סיבת המוות ואולם חיאל מקשה ערפו וממשיך באותה הדרך: הוא מסתתר תחת המזבח ומתכוון להצית את האש כדי להוכיח שהאמת כנביאי הבעל והאשרה.

זה אופייה הנורא של העקשנות, ולכן בעניינינו אחרי חטא העגל, מכריז הקב"ה על התנתקותו הנואשת מעם ישראל. שכן אי אפשר לבנות כלום עם אנשים עיקשים ולא מתפשרים.

וכאן מגיעה התמיהה העצומה שהיא נושא עיונו: אחרי הכעס הנורא של הקב"ה, מגיעה אחת הפרשיות המופלאות בתורה: סיפור נקרת הצור. משה זוכה להתגלות שמימית מתוך קרבה מיוחדת, ה' מגלה לו את סוד יג מידות הרחמים שאינן חוזרות ריקם וכוחן יפה לשכך מידת הכעס. בעקבות הגילוי הכביר, משה מבקש שהקב"ה בעצמו ילך עם ישראל - ונימוקו בפיו:

3. שמות לד, ט: ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך ה', ילך נא ה' בקרבנו, כי עם קשה ערף הוא, וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו.

לא פחות, ברגע הקרבה האינטימי מציף משה ביוזמתו את המוקש ומבקש את קרבת ה' "כי אנו קשי עורף". משה מעיר את הכלב כשהוא ישן' ומבקש מחילה בגלל העקשנות עצמה. ולא צריך להיות מפרש כדי להידהם ולחפש הסבר לתעלומה הזו.

רש"י: ואם עם קשה עורף הוא וימרו בך ... אתה תסלח לעונינו. יש 'כי' במקום 'אם'!

לפי רש"י, המילים "כי עם קשה עורף" הם משפט חדש ולא המשך מקודם. תחילה מבקש משה מחילה, ואחר כך מוסיף שאם יטען ה' שאנו קשי עורף, בכל זאת תסלח לנו. האבן עזרא אומר ש"כי" הוא כמו "למרות", ואף שהם קשי עורף – תסלח.

אבן עזרא: 'כי עם קשה עורף' ... אף על פי שעם קשה עורף הוא, וכן רפאה נפשי כי חטאתי לך' (תהלים מא, ה) - אף שחטאתי לך.

הרמב"ן מעדיף לצעוד בדרך המלך, שפירוש המילה "כי" הוא כרגיל כנתינת טעם, ולכן כותב פירוש חריף: כיון שאנו בעייתיים וקשי עורף, רק ה' בעצמו יכול ללכת עמנו ולא מלאך. ה' מוחל וסולח ויארץ אף, משא"כ מלאך שמוגבל בצורה אחת של תגובה.

רמב"ן: 'כי עם קשה עורף' - כפשוטו, שילך בקרבם בגלל שהם עם קשה עורף. כי אחר שנותרצה להם הקב"ה יהיה ה' טוב לקשי ערפם יותר ממלאך, ומבקש להגדיל טובם יותר כי הם עמו ונחלתו ...

המשותף לכל הפירושים הוא ש"כי עם קשה עורף" נאמר לגנאי, ומשה מבקש מחילה למרות העקשנות או דווקא בגלל חומרתה, כנ"ל.

ואולם סוף-סוף עולה קושי בסיסי בכל הפירושים: לשם מה מעלה את זה משה? למה לחפור בפצע אם רוצים להתרפא? מדוע לחזור אחורה כשרוצים להתקדם? הרי האווירה כבר התרככה והקב"ה התחיל למחול ואם כן היה עדיף לדבר בשבח עם ישראל ולא לדרוך שוב על המוקש?

הרי זה כלל ידוע: אין קטגור נעשה סגור, ולכן הכהן הגדול לא לובש זהב ביום הכיפורים, כדי לא להזכיר חטא העגל. אף אחד לא מעלה בדעתו לטעון, שהכהן יזכיר את חטא העגל כדי לומר שאנחנו כל כך רעים ואין לנו תקנה ח"ו, ובמילא ה' מוכרח לסלוח, אלא לא מדברים על זה וזהו. מדוע אפוא מעלה משה ביוזמתו את טענת "קשה עורף"? ובעיקר כיצד מבקש קרבה בגלל תכונה זו עצמה?

אנו רוצים לפתח גישה מהפכנית שראשיתה במדרש רבה כאן, ורבנו הזקן מרחיב בה בתורה אור. הרבי התייחס אליה כמה פעמים והשיא המפורסם היה בשיחת כ"ח ניסן תנש"א.

ג. משה מציע סניגוריה מדהימה: **התכונה הכי גרועה של ילדיך – היא זו שתסב לך הכי הרבה נחת.** היא זו שתגשים את הציפיות שלך מהם. הם עקשנים? מדהים! עקשנים וטוב להם. אם יש תכונה אחת שהיא תמצית היהודיות, היא היכולת להיות נחוש ולעמוד על דעתך.

מי מסוגל לדבוק 3333 שנה באותה מסורת ולהתלהב ממנה כמו סחורה חדשה? מי מסוגל להיות היחידי בעבודה שיושב בצד ולא אוכל עם כולם כי ההכשר לא עומד ברמה שלו? מי מסוגל להיות היחידי בבניין שדואג להשאיר את הדלת פתוחה בשבת כדי לא להיתקל בבעיות עם האינטרקום?

אז נכון שהעקשנות עמדה עכשיו בעוכרם, אבל זו מעלה ולא חיסרון. הם אנשים דעתנים שנכנסים ברצינות לכל מהלך אמוני, ואחרי 200 שנה שהתרגלו לעבודה זרה במצרים, הם מתקשים להשתחרר

ברגע ולפנות אל האלוקים המטאפיזי והעל חושי שהאיר במתן תורה. אבל כשהם יסגלו את התורה החדשה, הם ילכו איתך עד הסוף ולעולם לא יפתיעו.

הנה סיפור בן דורנו: הרב משה דיקשטיין נמנה על שלוחי חב"ד בבאר שבע. הוא מפיץ יהדות גם בקרב האסירים בבתי הכלא בדרום. פעם קיים פעילות עם האסירים ושמע על אסיר אחד שלא מתקשר ולא רוצה לשתף פעולה. הוא היה כלוא על עברות אלימות חמורות ואיש לא שש להתקרב אליו. הרב ביקש להיכנס לתאו וגילה אדם שנראה מפחיד: רחב עם פנים קשות ושיער ארוך. הם ישבו שעה ארוכה כשהרב מכבד אותו ומאזין לו.

אחרי השיחה הממושכת, הציע לו להניח תפילין. האיש הסכים והפשיל את שרוולו. אבל כשהרב קם להניח את התפילין על ידו, הזדעזע לראות על הזרוע קעקוע נמוך (ציור לא צנוע) והתלבט אם אפשר להניח את התפילין. הוא החליט שהיתרון של ההנחה גדול יותר ובירך עמו.

אחרי שבוע נכנס שוב לבקר אותו, והפעם קיבל אותו האסיר בפנים מאירות. הוא אמר לרב: "אתה האדם הראשון שהתייחס אלי בכבוד וראה את האור שבי ואני לא יודע איך להודות לך". כשהאסיר הפשיל את שרוולו להניח תפילין, נבהל הרב לראות את הזרוע: העור היה אכול ומעוות. "הבחנתי ברתיעה של הרב כשראה את הציור על היד שלי, ולכן שפשפתי מלח על העור כדי להסיר אותו..."

יהודים הם עקשנים? בוודאי. המדרש אומר: "החצוף באומות – ישראל ... אתה סבור לגנאי?! אינו אלא לשבח: או יהודי או צלוב!". יהודי הוא הנצח. הוא הכוח היחידי שלא מתכופף. מי זוכר את טיטוס או קליגולה? אבל אברהם ומשה רבנו נצחיים. כי בני האומות האחרות נסחפו אחרי הזרם, בכל כמה שנים נוצרה השקפה חדשה והעמים נשבו בקסמיה, אבל יהודי הוא "קשה עורף", הוא חרש שאינו שומע, הוא נעמד על שתי הרגליים האחוריות וממשיך עם מה ששמע מאבא וסבא שלו.

שמעתי פעם משל מושלם מהשליח הרב זושא גורליק: בכניסה לישיבה במוסקבה ישב שומר שבעברו, בימיה הגדולים של רוסיה, היה מאלף דובים בקרקס. הם ניהלו להקת דובים שמשחקת "הוקי" ומחליקה על הקרח ואחד הדובים משמש כשופט ושורק במשקוקית ברגע הנכון...

אותו שומר-מאמן גילה לרב גורליק את סוד גילוי הדובים המוצלחים שעתידים להגיע רחוק: "הייתי נוסע לערבות סיביר, היו שם גורי דובים שהציידים צדו את אימא שלהם והם נותרו עזובים ביער. הייתי מתבונן בהם היטב: אותם דובונים חמודים (מסיפורי הילדים) לא היו מעניינים אותי. בהם חבל להשקיע. הייתי מתבונן באותם גורים בעייתיים, אלו שלא מסתדרים עם הגורים האחרים ורבים איתם על כל צעד. ידעתי שאלו לא יוותרו וירימו ידיים, ואם כבשת אותם, אפשר יהיה להגיע איתם רחוק..."

4. שמות רבה מב,ט: 'והנה עם קשה עורף הוא' ... חצוף באומות – ישראל ... אתה סבור שהוא לגנאי ואינו אלא לשבח: או יהודי או צלוב. א"ר אבין: עד עכשיו קוראים את ישראל בחוצה לארץ: האומה של קשי עורף.

תורה אור מגילת אסתר קכג,ב: הנה העורף הוא עומד לנגד המצח, ששם הארת הרצון כידוע, והנה בעורף הוא [תוקף] הכוח של הרצון כנגד המנגדו, דהיינו שלא יסבול דבר המנגד לרצונו ... ובעבודת ה' היינו בחינת הרצון שלא למרוד בו יתברך למעלה מן הדעת ... דהיינו אף מי שאין דעתו חזק להתבונן בגדולת ה' ולהתפעל מחמת ההתבוננות, הנה מצד הרצון שלמעלה מהדעת יכול כל איש ישראל לצעוק לה' ... שאינו רוצה להיות מנגד לרצון העליון. על כן 'וסלחת' ... כי הסליחה אינה אלא התגברות הרצון מלמעלה גם למי שפגם ועבר על רצון העליון.

העקשנות הגיעה לשיא בימי הפורים וזאת הסיבה הפנימית לגודל השמחה בימים אלו: מצוות השמחה הגדולה בין חגי ישראל היא בפורים. הדרישה היא "לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". והשאלה הפשוטה היא למה בפורים? מדוע לא בחנוכה או בפסח? ואדרבה, הרי פורים הוא רק חג מחודש מדרבנן ולא "יום טוב" מדאורייתא כמו פסח או סוכות, "זמן שמחתנו?"

ההסבר הפשוט הוא, שפורים היה חג ההצלה הגדול בתולדותינו. המן היה היחיד בכל ההיסטוריה שהלך 'בגדול' היל"ת והתכוון "להשמיד להרוד ולאבד את כל עם מרדכי טף ונשים ביום אחד". אפילו

היטלר ימ"ש לא העלה בדעתו לחצות את האוקיינוס ולהשמיד כל יהודי ב-127 מדינה. ולכן הצלת פורים היא ההצלה החשובה בתולדותינו.

הביאור הפנימי לשמחת פורים הוא כביר (לקו"ש לו/165): אז הגיעה לשיא העקשנות. מעולם לא עמד פיתוי עוצמתי כנגד הבחירה בקב"ה, ולאידך, מעולם לא התגלה תוקף נצחיות הנשמה כמו אז.

כדי להבין את שפלות התקופה, נתבונן בסיפור המשונה שמעלה הפרק הראשון במגילה: ושתי מצפצפת על המלך, היא מבזה אותו בפרהסיא והוא מתבלבל ואינו יודע איך להגיב. הוא מזעיק את שבעת שרי המלך כדת מה לעשות במלכה ושתי על אשר לא עשתה את דבר המלך ביד הסריסים. אבל מה יש להתייעץ ולדון? היא מרדה במלך וראויה לעונש מידי למען יישמעו וייראו?

גרוע מכך: היועצים מתייעצים ואחרי שבעה ימים ושבעה לילות מעלים טיעון שהוא יותר חמור ומבזה ממעשה המלכה: חייבים לטפל במלכה מיד – אבל לא בגלל העובדה שביזתה את המלך לעיני כל העם, זה שום דבר, אלא – בגלל שמחר תבוא אישה בגליציה ותבזה את בעלה. הבעל יבקש קוגל תפוחי אדמה והיא תתעקש להכין קוגל אטריות כמו אימא שלה. ואם הבעל יכעס היא תענה: מה שמותר לושתי מותר גם לי. זאת הבעיה הנוראה שחוללה ושתי.

והקושייה עצומה: איך איש לא נזעק לכבודו של המלך שהושפל בידי אשתו? התשובה נמצאת כמה פסוקים קודם: **"והשתיה כדת אין אונס ... כי כן יסד המלך לעשות כרצון איש ואיש"**. אלו היו ימי שבירת המסורת, תקופת ההוללות המוחלטת. בעוד שאדם שמבקר בארמון המלך, חייב לשתות כוס גדולה כדי לכבד את המלך, מטרת המשתה הייתה לפרוק עול ולהכריז: **אתה החוק**. כל אחד יקבע את הכללים בעצמו. לא האזרחים מקשיבים למלך, אלא **המלך זורם עימם בתוך הארמון עצמו**.

ולכן המלך לא היה יכול להעניש את ושתי – כי היא הגשימה את תכלית החגיגה: לעשות מה בא לה. עם זאת, אפילו המלך הטיפש הבין שחייבים לעצור את האנרכיה. ולכן קרא את החכמים יודעי דת ודין, למצוא סעיף כלשהו בחוקה להפיל אותה. אחרי מחשבה רבה העלו טענה משפטית, לפיה ההתפרקות מותרת רק בתוך הארמון ולא ליצירת תקדימים כאלו שישנו סדרי עולם בכל המדינה.

וכאן זוהרת גדולתם של ישראל: דווקא כשהכל פרוץ ומותר, דווקא כשיהודי חי שבעים שנה בפרס ולא בארץ ישראל ומעמדו של מרדכי אינו מגיע למעמדו של המן – אז יהודי מתגלה במלוא תוקפו. אסתר גוזרת **"לך כנוס את כל היהודים אשר בשושן"** – וכולם באים. איננו מוצאים תופעה של יהודי שלא התכנס לצום ולהתפלל עם מרדכי. וזאת תופעה שלא הייתה עוד: בעוד שבכל ההיסטוריה מכירים מורדים ופורשים, בעוד שבמצרים נותרו שמונים אחוז מאחור ובזמן היוונים רוב עם ישראל התייוון – בזמן גזירת המן לא מצאנו תופעה של **'מתפרססים'**. אסתר קוראת וכולם באים. כי החופש, המתירנות והאינדיבידואליות – הם המצע שמעורר את העקשנות היהודית בתוקף בלתי נתפס.

תוכן מלקו"ש לו/165: העילוי בפורים היה שאז 'קיימו מה שקיבלו' – קיימו מה שקיבלו במתן תורה והוא מתן תורה האמת. שכן הקבלה לא הייתה מתוך אונס שכפה עליהם הר כגיגית, אלא מתוך בחירתם החופשית, כמובא במגילה 'והשתיה כדת אין אונס' ואדרבה 'לעשות כרצון איש ואיש' ובכל זאת התגלה תוקף נפשם. ולכן גדלה שמחת פורים מכל מדידה והגבלה, עד שגם כשכל המועדים בטלים ביחס לשמחת הגאולה, שמחת פורים לא תיבטל וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים.

עד כאן דובר ביחס לתכונת העקשנות, אבל אפשר להקיש יסוד זהה ביחס לשאר המידות: שום תכונה איננה רעה כשלעצמה, ואם אדם מרגיש קושי לשנות תכונה מסוימת, כנראה שהיא סוד הכוח שלו.

הרמב"ם קורא לרגשות בשם "מידות", שכן האתגר הוא לעצב את **המידות של הרגשות** – את **הגדלים והכיוונים שלהן** ולא אותן עצמן. אין צורך להיפטר כליל לא מהמרירות ולא מהחרדתיות, לא מהקנאה ולא מהקמצנות, אלא לחשוב טוב איך התכונות הללו עצמן יקדמו אותנו בעבודת ה'.

דוגמה מפורשת לכך נמצאת בתורה עצמה: פרשת ויצא אומרת "ותקנא רחל באחותה", אבל איך רחל חטאה במידה רעה כמו קנאה? וכיצד רחל הוותרנית והשתקנית הייתה שייכת לרצות מה ששייך לאחותה? התשובה המפורסמת היא (ואכמ"ל) שלא גנאי לה אלא שבח הוא לה. רחל השתמשה

בקנאה הטבעית שקיימת אצל כל אחד, כדי להרבות ולהעצים את הרצון שלה בילדים. היא לא איחלה רעה לאחותה חלילה, אלא התבוננה בגודל ההצלחה שלה כדי לומר: אם היא יכולה – גם אני יכולה. כך הקנאה הייתה מנוע ממריץ לרצות יותר את מה שנועד לה עצמה.

וכך בכל מידה, ואפילו כשמדובר על תאוה. אומרים בשם האדמו"ר מקוצק: "אסור לשבור תאוה כי אז נקבל שתי תאוות". כלומר: מי שלוחם נגד עצם התאוה, בסוף ייפול כפול, כי ייכשל לחלוטין ח"ו. תמורת זאת עלינו לחשוב איך להפעיל את התאוה באופן בריא שמקדם אותנו ברוחניות. ומנגד, להיזהר ביציאה מהגבול, שבעצם מרחיק את התאוה עצמה מהתכלית שהציב לה הקב"ה.

כך אומרת הגמרא: כל מאכל אסור בעולם – הציב כנגדו הקב"ה מאכל מותר. ואפילו בשר בחלב, ישנה אפשרות לאכול באופן מותר, כמו דד בהמה שיש בתוכו חלב. הרעיון העמוק שחותרת הגמרא ללמד הוא, שהתורה לא באה לשבור, אלא לכוון כל כוח לתכליתו הראויה.

סיפור נפלא: פעם שוחח חסיד עם האדמו"ר הצמח צדק וביקש לספר סיפור על הסבא הגדול, רבני הזקן: עשיר בא לבקר את האדמו"ר הזקן והעניק לו קופסת טבק מכסף במתנה. הרבי הגיב: "איבר אחד יש בגוף שאינו בעל תאוה וגם אותו רוצים לגשם?!..." הרבי שבר את המכסה והשתמש בו כמראה לכוון את התפילין במרכז הראש.

הצמח צדק הגיב: "סבא לא היה מסוגל לשבור. הוא לא שבר את המכסה. תמורת זאת, הסיר את החוט שמחבר בין המכסה לקופסה והשתמש במכסה לתפילין".

הרבי מליובאוויטש דן בסיפור ושאל: מה הצמח צדק נזעק להבהיר? מה ההבדל אם הסבא שבר את המכסה או רק ניתק את החוט בין המכסה לקופסה? הרי בסופו של דבר הקופסה לא שימשה לטבק? אלא המסר גדול: היהדות לא נועדה לשבור. אם זה לבטל או להכחיש תכונה שברא הקב"ה, אין זו הכוונה. תמורת זאת, הסבא הסיר את החוט שחיבר בין המכסה לתאוה והעניק למכסה שימוש טוב שהיה מתאים לו לכתחילה.

נסיים עם מה שהתחלנו: מעלת העקשנות. אנו חיים בימים בהם איש לא מאיים על אמונתנו, אבל כיום נדרשים לעקשנות שבמידה מסוימת היא מאתגרת יותר מימי שושן (כמבואר בסוף ואתה תצווה).

להתעקש בכל הכוחות והחושים להאמין כי דברי רבינו קיימים לעד ואנו בתקופה המסוגלת ביותר לביאת משיח. בשיחה הדרמטית של כ"ח ניסן סיים הרבי באיחול: ולואי שיימצאו אחד שניים או שלושה עקשנים – "עם קשה עורף למעליותא" - שיתעקשו בנחישות לשבור חומות הגלות. ההתמדה לא להרפות, תביא לאור גדול בימים אלו הסמוכים לגאולת פורים ופסח, בימים ההם בזמן הזה.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**